

Život malíře a karikaturisty Fedora Petrikovského (1905–1968)

/ Petr Karlíček /

V Národním archivu (dále NA) je uložena pozoruhodná pozůstalost malíře a karikaturisty ruského původu Fedora Petrikovského. Jedná se o unikátní kolekci kreseb z internace v sovětském koncentračním táboře Lustdorf, dále novinové články, karikatury a osobní doklady z doby první republiky a období po jeho návratu ze Sovětského svazu. NA se ji podařilo získat díky občanskému sdružení Výbor Oni byli první, která mapuje osudy ruských emigrantů zatčených a odvečených do SSSR.¹

V Novém slovníku československých výtvarných umělců, vydaném v roce 1955 Prokopem Tomanem, jméno Fedor Petrikovský nenalezneme.² Až jeho Dodatky z roku 1955 přinášejí neúplná a nic neříkající biografická data. Na tak malém prostoru a v takové době asi ani nešlo říct více. Petrikovského život však dokonale naplňuje to, co Anastasie Kopřivová výstižně pojmenovala jako Paradoxy 20. století. Tak se také jmenovala výstava, která proběhla v roce 2000 ve Slovanské knihovně v Praze a širší veřejnost poprvé komplexně seznámila s pohnutými životními osudy a pozoruhodným dílem dnes už téměř zapomenutého brněnského malíře a karikaturisty.

Fedor Petrikovský se narodil 17. června 1905 v přístavním černomořském městě Nikolajevě. V roce 1919 s otcem uprchli před bolševiky přes Oděsu do Turecka. Kolem roku 1920 se zdržovali v internačních táborech v okolí Konstantinopole. Zde také prodělal těžký záchvat malárie.

Po odjezdu z Turecka vystudoval v letech 1921–23 gymnázium v bulharském Šumenu, které bylo součástí tamější kolonie ruských emigrantů. Absolventi této školy často pokračovali ve studiích v Československu.

1 Za neocenitelné informace k osobě Fedora Petrikovského děkuji především Mgr. Anastazii Kopřivové z Výboru Oni byli první a PhDr. Jiřímu Křestanovi z Národního archivu.

2 Toman, Prokop: Nový slovník československých výtvarných umělců. Druhý díl. Praha 1950. Petrikovský je opomíjen i Novou encyklopedií českého výtvarného umění. Viz Horová, Anděla (ed.): Nová encyklopedie českého výtvarného umění. Praha 1995. A také Horová, Anděla: Nová encyklopedie českého výtvarného umění – Dodatky. Praha 2006.

Do Československa po maturitě přesídlil i Petrikovský a 17. května 1924 se nechal zapsat jako řádný posluchač na brněnskou univerzitu ke studiu oboru inženýrské stavitelství. Opakovaně žádal o finanční i studijní úlevy – zejména kvůli recidivě malárie a dříve prodělanému tyfu. Školné mu bylo nejdříve sníženo a nakonec v plné výši prominuto.³ České okolí někdy finanční podporu emigrantům z Ruska kritizovalo, avšak docela zapomínalo, že „*ruští studenti žili v mimořádně těžkých podmínkách*“, protože toto stipendium „*bylo jejich jediným příjmem z kterého museli hradit všechny své výdaje... neměli žádné rodinné nebo příbuzenské zázemí, které by jim pomáhalo*“.⁴ Petrikovský však po třech letech (před první státnicí) studium přerušil, a protože v zákonem stanovené lhůtě opět nenastoupil, byl automaticky vyloučen.

To už pracoval jako reklamní výtvarník, grafik a „*pohotový novinový kreslíř*“ v brněnských časopisech. Jako vrozený talent se v letech 1927–1938 vypracoval mezi nejlepší brněnské výtvarníky a stal se tamtéž nedílnou součástí českého kulturního života. Při práci pro *Lidové noviny* se také seznámil s redakčním kolegou Antonínem Pelcem. Dalším důležitým mezníkem v jeho životě byl rok 1933, kdy se oženil s Melitou Kudrnáčovou.⁵

Na konci roku 1938 odjel, coby ruský emigrant židovského původu, do relativně bezpečnějšího Pobaltí a údajně se nějaký čas zdržoval také ve Švédsku. Poslední dopis z estonského Tallinu poslal manželce v roce 1939.⁶ Zatímco Československo ve třicátých letech opíralo svůj bezpečnostní systém o spojenectví s Francií a Sovětským svazem, pobaltské státy, sdružené od roku 1934 v konzultačním paktu Baltické dohody, se do francouzsko-sovětsko-československého tábora odmítly zapojit. Toto spojenectví by je činilo závislými na nevyzpytatelném východním sousedovi a zvenčí negativně ovlivňovalo domácí politiku. Pobaltské státy tak bez podpory světových velmocí udržovaly neutralitu, která však nepřežila rok 1939.⁷ Začátkem konce samostatnosti všech tří států se stala porážka Polska. Na základě vynucených smluv byly 28. září v Estonsku, 5. října v Lotyšsku a 10. října v Litvě ultimativním způsobem umístěny sovětské vojenské posádky. V srpnu a září 1940 pak byly všechny tři pobaltské státy anektovány a „na základě lidového hlasování“ včleněny do SSSR.⁸

3 NA, Petrikovský Fedor (1905–1968), nezpracovaný fond.

4 Kopřivová, Anastazie: Paradoxy 20. století. Ručně psaný koncept pro pořad Svobodné Evropy Hlasy a Ohlasy z 26. ledna 2000. Nestránkováno. Archiv autora.

5 Melita Petrikovská (rozená Kudrnáčová), narozena 9. ledna 1901 ve Vídni.

6 NA, Petrikovský Fedor (1905–1968), nezpracovaný fond.

7 Švec, Luboš: Československo a pobaltské státy v letech 1918–1939. Praha 2001, s. 316.

8 Tamtéž, s. 297.

Po nastolení sovětské moci začalo sledování a zatýkání potencionálních odpůrců nového režimu. Důsledná sovětizace měla za následek fyzickou likvidaci a deportaci desetitisíců lidí. Cílem očisty mělo být vyčištění pobaltského prostoru od nespolehlivých žvlů pro případ válečného konfliktu. Všichni, kteří měli nějaký kontakt se zahraničím (dokonce i filatelisté), se dostali na seznam podezřelých elementů. Okamžitě byli zatčeni všichni cizinci – pro podezření ze špionáže.⁹ Zvláště nebezpečnou se zdála bělogvardějská emigrace, jejíž příslušníci byli členy NKVD (Narodnyj komissariat vnutrennych děl – lidový komisariát vnitra) nebo Rudé armády zajišťování v první vlně. Porevoluční emigranti ruské (anebo jiné národnosti pocházející z území pozdějšího SSSR) byli obvykle souzeni za údajné zločiny spáchané během občanské války v letech 1917–1920. Sovětské orgány na svém území ani nepředstíraly, že jim jde o stíhání možných kriminálních deliktů, jako se tomu dělo v době poválečné. Výsledky se většinou týkaly činnosti zatčených v emigraci, především pak činnosti politické. Dost často docházelo k tomu, že soudní jednání a vynesení rozsudku proběhlo bez účasti či dokonce bez vědomí obviněného.

O tom, co prožil v letech 1940–1948 na území SSSR, se Petrikovský během svého života zmiňoval málo a před veřejností nejspíš vůbec. Z některých signovaných obrazů a kreseb vyplývá, že byl v letech 1941–43 internován v „srdci sibiřských táborů“ u Novosibirsku a mezi roky 1947–48 pak v táboře Gorki. O jeho působišti mezi lety 1943–1947 není známo nic. S největší pravděpodobností nebyl v táborech pracovních (koncentračních), ale spíše internačních. Poměrně pozoruhodné je, že měl pravděpodobně po celou dobu věznění přístup ke kvalitnímu malířskému náčiní.¹⁰ V jeho osobním fondu, který je uložen v Národním archivu (a část také v osobní sbírce paní Anastazie Kopřivové), tak lze nalézt unikátní svědectví o životě ve stalinských táborech. Dochovalo se několik desítek výtvarných děl (obyčejných kreseb tužkou nebo uhlem, akvarelů, ale dokonce olejů na plátně!), jejichž námětem je lágrový život. Námětově se jedná o různá zátiší, interiéry vězeňských baráků a hlavně podobizny lidí.

Zdá se, že Petrikovský se v táborech stal členem lágrového Kulturně výchovného oddělení (KVO). Výtvarní umělci zde byli vítáni hlavně proto, že se komunistický systém vyžíval v agresivní propagandě, plné lží a frází, jejíž

9 Celkový počet obětí sovětských represálií v letech 1940–41 se odhaduje na 34 000 v Lotyšsku, 60 000 v Estonsku a 75 000 v Litvě. Švec, Luboš a kol. Dějiny pobaltských zemí. Praha 1996, s. 226–227.

10 Díla z lágrového období, uložená v NA, vznikala mezi lety 1941–1948.

vnější podobou byla všudypřítomná hesla na stěnách anebo portréty „milovaných“ vůdců, které právě výtvarníci dovedli kvalitně vyhotovit. Oproti ostatním členům KVO měli nárok na vlastní místnost (atelier) a také byli nastálo zproštěni společných fyzických prací.

KVO obvykle vydávalo propagandistický lágrový časopis, kam malíři kreslili kašírované výjevy z tábora nebo karikatury vězňů-úderníků, ke kterým básníci připisovali odpovídající komentář. Většinou však malovali obrazy podle oficiálních pohlednic v duchu hesla „*jen maluj, my už budeme vědět, kam to pověsít*“.¹¹ Alexandr Solženicyn vzpomínal, že malíři museli často vyplňovat nemožná estetická zadání táborového velení a v nejlepším případě malovat „*koberce s kráskami, plujícími v gondolách s labuťemi, se západy slunce a hrady*“ – to všechno šlo mezi důstojníky dobře na odbyt. Malíři však tajně malovali podobná díla i pro sebe. Dozorci je potom snadno prodali na trhu mimo tábor, protože „*poptávka je veliká a tak se malířům v táboře špatně nežije*“.¹²

Petrikovského díla nám představují společenství německých, maďarských (a patrně také finských) vojáků. Mužstva i důstojníků – často jsou uvedena jejich jména, místo vzniku, datace. Malířovy poznámky jsou také hlavním vodítkem při pátrání po tom, kde byl sovětskou mocí zadržován.¹³

Veřejnost, a to také odborná, je podle Vladimíra Bystrova, přesvědčena většinou o tom, že vězenské tábory v Sovětském svazu spadaly výhradně pod GULag (Glavnoje upravlenije lagerej – hlavní správa táborů) a přehlíží přitom složitou strukturu různých táborů nucených prací. Ve čtyřicátých letech pak navíc existovalo množství autonomních „*internačních táborů... pro civilní obyvatelstvo nejprve z různých strategických území uvnitř SSSR a později pro masy obyvatel deportovaných do Sovětského svazu ze zemí postupně dobývaných Rudou armádou*“.

Bádání po osudech jednotlivých vězňů se pak stává téměř nemožným, protože ani archivy GULagu samotného nebyly záměrně vedeny centrálně (navíc v období války a po ní komunikoval s použitím kódů či kryptojazyka) a „*jediná dokumentace se dnes proto dá nalézt pouze ve věznicích a táborech nebo v administrativních střediscích regionů, na jejichž teritoriu byly tyto objekty rozmístěny*“ – tedy na území dnešní Ruské federace, případně v některých dalších nástupnických státech Sovětského svazu.¹⁴

11 Solženicyn, Alexandr: Souostroví gulag. Druhý díl. Praha 1990, s. 249.

12 Tamtéž.

13 NA, Fedor Petrikovský (1905–1968), nezpracovaný fond.

14 Bystrov, Vladimír: Únosy československých občanů do Sovětského svazu v letech 1945–1955. Praha 2003, s. 11–12.

V České republice jsou jedinými použitelnými doklady, o věznění či internaci čsl. občanů v SSSR, torzovité materiály z Archivu Ministerstva zahraničních věcí nebo Archivu bezpečnostních složek. Jde ale vesměs o žádosti rodinných příslušníků, kteří po válce snažili zařídit návrat odvěčených.¹⁵ Průzkum ruských archivů rovněž prokázal, že mezi dochovanými archiváliemi, týkajícími se osob s nárokem na čsl. občanství, nefigurují osoby původem ruské, ukrajinské či jiné národnosti a nejsou zde vůbec podchyceni příslušníci tzv. bílé emigrace.¹⁶

Na několika Petrikovského obrazech lze vidět portréty žen a dokonce i dětí. Podle zachovalého oblečení se může jednat o manželky dozorců nebo civilní pracovnice z okolí tábora. Některá zjištění svádí k domněnce, že měl Petrikovský v táboře družku.¹⁷ Udržovat poměr bylo, ač se to z dnešního pohledu zdá vyloučené, ve stalinských lágrech možné. Jestliže však táborová správa mezi vězněm a vězenkyní odhalila poměr, následovaly přísné tresty. Pár byl okamžitě „rozloučen“, muž byl v lepším případě transportován do tábora s tužším režimem a žena do korekce. I přesto „láska“ v táborech kvetla. Někdy šlo o vzplanutí romantická, někdy o pragmatický poměr, ze kterého mohly plynout výhody (například u kuchaře přístup k zásobám lágrové kuchyně). To však platilo jen do období let 1946–1948, kdy bylo nařízeno naprotě oddělení mužů a žen.¹⁸

V roce 1948 se Petrikovský zdržoval ve sběrném repatriačním táboře Lustdorf (dříve Luisdorf, poruštěně Lujzanovka, dnes Černomorka) ležícím na břehu Černého moře – asi deset kilometrů od Oděsy.¹⁹ Šlo o bývalé německé klimatické lázně, založené v první polovině 19. století, které se pro rehabilitaci osob určených k repatriaci dobře hodily. Původní neslovanské obyvatelé vysídili čekisté po vpádu německých vojsk do vnitrozemí Sovětského

15 Tamtéž, s. 10.

16 Jde o unikátní poznatky historiků Ivana Štovička a Stanislava Kokošky, kteří na počátku roku 1992 báдали v moskevském Ústředním státním zvláštním archivu (Centralnyj gosudarstvennyj osobyj archiv); Štoviček, Ivan – Kokoška, Stanislav: Archivy Ruské federace. Historie a vojenství 41, 1992, s. 181–184.

17 Anastazie Kopřivová tento dojem získala při rozmluvě s Melitou Petrikovskou. Rozhovor s Anastazií Kopřivovou v Praze, dne 7. března 2008. Nestránkováno. Archiv autora.

18 Solženicyn, Alexandr: Souostroví gulag. Druhý díl. Praha 1990, s. 115n.

19 NA, Petrikovský Fedor (1905–1968). Nezpracovaný fond..

20 Lustdorf byl původně prověřovací filtrační tábor a od roku 1946 repatriační tábor č. 186 pro neněmecké zajatce a internované určené k propuštění. Těmi byli převážně Češi, Slováci, příslušníci národů Jugoslávie, Rakušané a další. Bystrov, Vladimír: Průvodce říší zla. Praha 2006, s. 292. Blíže k historii obce viz stránky GRHC (Germans from Russia Heritage Collection): http://www.lib.ndsu.nodak.edu/grhc/history_culture/history/germany_ukraine_deutsch.html (15. dubna 2008)

svazu.²⁰

Repatriční tábor byl uveden do provozu na počátku roku 1947. Zhru- ba v té době tam přišli první zajatci z rozličných pracovních táborů. V cestě do Československa jim však bránila psychicky náročná a zdoluhavá prověřo- vací procedura, která mohla trvat i celé měsíce.²¹ V Lustdorfu byly pohroma- dě deportované osoby civilní a bývalí vojáci maďarské, slovenské i německé armády. Nevojáci, mezi nimiž byl i Fedor Petrikovský, tam však podle názoru Milady Polišenské převažovali.²²

Propouštěcí proceduru zdržoval liknavý poměr čsl. úřadů k celé proble- matice repatriací. Milada Polišenská se domnívá, že „*když již sovětská strana rozhodla o propuštění určitých osob, chtěla je mít potom ze svého území co nejrychle- ji pryč. Dlouhé setrvávání v relativně pohodlném táboře Lustdorfu nebo ještě další pro- věřování jednotlivců na hranicích bylo zcela jasně mimo sovětský zájem*“. Sovětské úřady měly zájem hlavně v pracovním vytěžení internovaných v pracovních táborech, z nichž „*bylo pochopitelně velmi obtížné se dostat a sovětská strana nikte- rak nespěchala, aby tyto osoby propustila*“.

Ve chvíli, kdy byly reparace v plném proudu, tak už Sověti neměli dů- vod, aby dotyčné osoby nedostali rychle za hranice. Československá strana však zaujala docela opačný postoj – dokud byli internovaní v táborech, tak se intenzivně pracovalo na jejich propuštění. Ve chvíli, kdy se jednotlivé pří- pady zkonkretizovaly, začaly naše úřady zvažovat možnost, že by se někte- rých osob mohly zbavit. Tak začala v repatričním táboře Lustdorf nedůstoj- ná, a svým způsobem krutá, selekce.²³ Vracení do pracovních táborů byli pak ti, kteří výběrem neprošli. Prověřování repatriantů na místě prováděli zaměstnanci čsl. velvyslanectví v Moskvě: „*Jako nepřímý důkaz o státním ob- čanství nebo o tom, že rodinní příslušníci nebyli vystěhováni z ČSR, byl považován dopis t. r., odeslaný z ČSR. Tyto dopisy sloužily také často jako nepřímý důkaz o tom, že dotyčná osoba není v ČSR považována za Němce či Maďara. Váleční zajatci z Hlu- čínska a Těšínska měli ve smyslu citovaných směrnic ministerstva vnitra výhodnější postavení při posuzování práva na repatriaci. Ve všech případech byl kladen zvlášť silný důraz na znalost státních jazyků. Rovněž byl brán zřetel na původ rodičů, popř. manželek prověřovaných...*“²⁴ Na pohovor s vězni měli čsl. úředníci méně než pět minut času, tudíž o osudu lidí „*kterí s nadějí čekali na repatriaci, bylo rozhodnuto*

21 Polišenská, Milada: Čechoslováci v gulagu a československá diplomacie 1945–1953. Praha – Bratislava 2006, s. 120.

22 Tamtéž, s. 172.

23 Tamtéž, s. 125.

24 Zpráva o služební cestě Dr. (Miloše) Krna a p. (Evžena) Šulce do Oděsy. Tamtéž, s. 136–137.

25 Tamtéž, s. 138.

na základě více než povrchního posouzení“.²⁵ Poměrně zajímavé je, že naše úřady chtěly repatriaci zastavit už na konci roku 1947. Prodloužení termínu do léta 1948 bylo iniciativou Sovětů a znamenalo veliké štěstí pro Fedora Petrikovského. V létě ale měl být tábor bezpodmínečně vyklizen, jenže ještě v červenci se díky liknavosti našich úřadů nacházelo v Lustdorfu 161 repatriantů.

Dne 29. července poslalo ministerstvo zahraniční SSSR velvyslanectví ČSR nótu, v níž oznámilo, že sovětské repatriační orgány už nebudou moci tyto osoby zadržovat déle než 15–20 dní v nynějším táboře a po uplynutí lhůty je odešle zpět do zajateckých nebo internačních táborů.²⁶ Kritiku československé liknavosti vyslovil přímo generál Goluběv, který měl repatriace na starost. Podle něj jiné evropské státy naléhaly na sovětské představitele s žádostí o repatriaci svých občanů, ale Československo nikoli. Naopak údajně sovětská strana musela sama vyvíjet tlak na československou s tím, aby si své občany převzala. Goluběv pak chování našich úřadů označil jako směšné.²⁷ Situaci jel vzápětí do Lustdorfu řešit úředník velvyslanectví Václav Vaško. Zvolil energický postup – 105 osobám povolil repatriaci. Mezi Vaškem prověřovanými byl také s největší pravděpodobností Fedor Petrikovský.²⁸

Na začátku roku 1948 dorazil do Brna, po více jak devíti letech, první Petrikovského dopis. Dotazoval se v něm, zda je manželka živa a může-li se k ní vůbec vrátit.²⁹ Do osudného léta našťástí kladná odpověď z Československa stihla přijít, což zásadně ovlivnilo průběh repatriačního řízení.³⁰ Zbýlých 59 repatriantů však podobné štěstí nemělo – jejich žádosti musel i vstřícně naladěný Vaško zamítnout a jeden případ jako nerozhodnutý odložit. Seznam schválených i odmítnutých obdrželo pražské zahraniční ministerstvo 18. srpna 1948.³¹ Repatrianti byli do vlasti obvykle transportováni přes Kijev až k hraniční stanici Čierná při Čope. Velké množství repatriantů se ihned po překročení státní hranice rozprchlo domů – Sověti často internované prostě pustili přes hranice, protože československá strana neposlala

26 Tamtéž, s. 167.

27 Depeše velvyslance Bohuslava Laštovičky z 30. července 1948. Tamtéž, s. 169.

28 Tamtéž, s. 172. Blíže viz Vaškovy paměti: Vaško, Václav: Ne vším jsem byl rád. Kostelní Vydří 1999.

29 Pravděpodobně se jednalo o dopis, který při prvním setkání ukázala Melita Petrikovská Anastazii Kopřivové. Byl složený do trojúhelníku, podobně jako dopisy, které posílali sovětské vojáci z fronty. O dopis, jako jedinečný historický dokument, projevil zájem i NA, avšak pro adresátku měl velkou citovou hodnotu. Dopis Anastazie Kopřivové autoru z 31. ledna 2010.

30 Kopřivová, Anastazie: Paradoxy 20. století. Ručně psaný koncept pro pořad Svobodné Evropy Hlasy a Ohlasy z 26. ledna 2000. Nestránkováno. Archiv autora.

31 Polišenská, Milada: Čechoslováci v gulagu a československá diplomacie 1945–1953. Praha – Bratislava 2006, s. 172.

32 Toto jednání bylo Sověty často kritizováno. Tamtéž, s. 163.

nikoho kompetentního, kdo by byl schopen eskortu převzít.³²

Dne 24. srpna 1948 se Petrikovský konečně vrátil do Brna. A přivezl si sebou mnoho desítek výtvarných děl. Jak se mu to mohlo podařit? Jak je možné, že ve své době nejpodězívanější režim planety povolil provést tak velké množství výtvarných děl, jejichž námětem jsou tábory? Na tyto otázky pravděpodobně odpověď nikdy nedostaneme...

V Brně začal úzce spolupracovat s místní Rovností a zanedlouho jeho kresby začaly vycházet i ve slovenském satirickém časopise, protějšku našeho Dikobrazu, v Roháči. V jeho redakci se znovu setkal s předválečným kolegou Antonínem Pelcem.

Oba dva tehdy kreslili do Roháče převážně politické karikatury, což byla pro Pelce dávná rutina, protože práce tohoto zaměření publikoval od počátku dvacátých let. U Petrikovského se s politickou karikaturou v předválečné tvorbě nesetkáváme. Zdá se ale pravděpodobné, že se jí začal věnovat už jako pracovník KOV v sovětských táborech.

Ironií je, že Petrikovský po návratu ze sovětských táborů, kreslil karikatury ostře vyhocené proti západním demokraciím. Jeho práce tak nejsou všechny znaky stalinské karikatury a vystupují v nich známé postavy: Strýček Sam, američtí militaristé, agenti Wall Streetu a nacisté ze západních okupačních zón. I Petrikovský vytváří před veřejností klamnou iluzi toho, že ve stalinistickém Československu se žije idylicky. Mezitím však vnější nepřítelé, naše známé postavy, chtějí idylu (budování socialismu) zničit. To je však, jak dnes víme, průhledný propagandistický trik, protože teror proti vlastnímu obyvatelstvu (StB, SNB, nápravná zařízení různých typů) se nejlépe obhájí jako obrana proti imperialismu – tedy obrana proti nepříteli zvenčí a „jeho domácím pomahačům“. Smutným vrcholem Petrikovského angažovanosti je karikatura korejského koncentračního tábora, hlídaného Američany. Dozorci, kterým se ještě kouří ze zbraní, stojí nad hromadou mrtvých Korejců a jeden druhému říká, že na repatriaci se nehlásí nikdo. Je těžké odhadovat, co se při produkci podobných karikatur honilo Petrikovskému hlavou, uvážíme-li, kolik let strávil za dráty stalinských lágrů. Od druhé poloviny padesátých let, ale postupně přecházel, podobně jako někteří redakční kolegové, k satíře komunální a v letech šedesátých se osmělil i k pokusům o satiru nepolitickou.

Krom práce pro Roháč nebo Dikobraz pracoval v brněnské Propagační tvorbě. Tu v Brně, stejně jako v Praze, založili výtvarníci bývalých reklamních studií. Fungovala na družstevní bázi, protože výtvarníci nesměli nikoho zaměstnávat a uzavírat samostatné zakázky. Propagační tvorba chrlila četné plakáty osvětového charakteru s tematikou boje proti alkoholismu,

požárům nebo bezpečnosti v silničním provozu.³³

Přátelé hodnotili Fedora Petrikovského jako výborného společníka, vzpomínali „na jeho nezištný poměr k lidem, na obětavost s níž pomáhal i tam, kde to jiní už nepovažovali za svoji povinnost a zejména na otevřenost, s níž dokázal lidem říkat pravdu do očí“.³⁴

Jako člen Svazu čs. výtvarníků se účastnil třetí a čtvrté členské výstavy (1952–53) v Brně, kde vystavoval karikatury z novin. Politické karikatury vystavoval také na mezinárodní přehlídce ve východním Berlíně. Velký úspěch měly jeho kolorované kresby k Desateru praktického houbaře na výstavě Houby / Fungi v Moravském museu a 25. září 1966 dostal na celostátní výstavě známek v Brně Stříbrnou plaketu Výstavního výboru. Těsně před smrtí také docílil mezinárodního úspěchu v chovu jezevčíků. Zemřel v Brně 5. července 1968.

V roce 1997 byla jeho díla vystavena na kolektivní výstavě Český plakát 60. let. Jednalo se o dva propagační plakáty: Krajská mírová slavnost v Líšni z roku 1961 a Příprav exponát dokonale a včas z roku 1964.³⁵ O tři léta později proběhla v pražské Slovanské knihovně objevená již zmiňovaná výstava Paradoxy 20. století, pečlivě připravená Anastazií Kopřivovou.

LEBEN UND WERK MALERS UND ZEICHNERS FEDOR PETRIKOVSKÝ (1905–1968)

Die Studie umfasst Informationen über den Maler und Karikaturisten Fedor Petrikovský (1905–1968), einen Mitglied der russischen Diaspora in der Tschechoslowakei, und über seine dramatische Lebensgeschichte. Nach seiner Emigration aus Russland, studierte er Maschinenbau in Brünn, und nebenberuflich wirkte er als Grafiker und Zeichner in regionalen Zeitungen. Ende des Jahres 1938 ging er als Emigrant jüdischer Herkunft in die baltischen Staaten, wo ihn jedoch die sowjetische Besatzung fasste. Wie ein „weißer Emigrant“ wurde er verhaftet und verbrachte die Jahre 1941–1948 interniert in mehreren Lagern. Zur Zeit der Gefangenschaft hatte er Zugang zu Malwerkzeugen und erfasste oft neben Porträts von Wärtern und Gefangenen Szenen aus dem Leben im Lager. Nach der Intervention seiner tschechischen Frau und der anschließenden Intervention durch tschechoslowakische Behörden wurde er im Laufe des Jahres 1948 zurückgebracht. Es ist nicht bekannt, wie er es geschafft hat, einige seiner Kunstwerke aus der Sowjetunion zu exportieren. In der Tschechoslowakei war er als Grafiker in Propagační tvorba in Brünn sowie als Zeichner in manchen vom Regime geleiteten satirischen Zeitschriften tätig, z. B. Roháč oder Dikobraz. Als Mitglied des

33 Sylvestrová, Marta: Český plakát šedesátých let, in: Eckertová, Helena (ed.): Český plakát 60. let. Brno 1997, s. 9–10.

34 Rovnost, 8. července 1968.

35 Eckertová, Helena (ed.): Český plakát 60. let. Brno 1997, s. 106.

Verbandes der tschechoslowakischen Künstler hat er sowohl politische Karikatur als auch nicht-politische Werke ausgestellt, dies nicht nur zu Hause sondern auch im Ausland. Er starb in Brünn im Jahre 1968.

THE LIFE AND WORK OF THE PAINTER AND CARTOONIST FEDOR PETRIKOVSKÝ (1905–1968)

This article provides information about the painter and cartoonist Fedora Petrikovského (1905–1968), a member of the Russian diaspora in Czechoslovakia, and his dramatic life story. Its main focus is on the period he spent in Russian internment camps between 1941 and 1948.

Tsaldaris: — Príspejte na naše nemajetné deti.
Sam: — Ak chcete, prevezmem nad tým ústavom
patronát!